

Nuo Veiklaus kaimo sąjūdžio prie Suomijos kaimo politikos tinklo¹

Leo Granberg

*Ruralia Institute, University of
Helsinki, Finland*

El. paštas: leo.granberg@helsinki.fi

András Csité

*Institute for Political Science,
The Hungarian Academy of Sciences*

Remiantis pastarųjų dešimtmečių Suomijos patirtimi, analizuojamas kaimo politikos, kurios objektas iš esmės skiriasi nuo žemės ūkio, kaip atskiros pramonės šakos, politikos, tapšmas. Kaimo politikos prioritetai yra artimesni regioninės politikos orientyrams. Tačiau kaimo erdvė, palyginus su aiškias ribas ir institucijas turinčiomis regionų teritorijomis, yra gana miglota sąvoka. Suomijoje kaimo politika plėtojosi kartu su aplinkosaugos politika. Aplinkosaugos politikos plėtra atspindėjo piliečių ir mokslininkų susirūpinimą prastėjančia aplinkos būkle. Šis rūpestis skatino nacionalinių ir tarptautinių socialinių sąjūdžių radimąsi ir stiprėjimą, interesų grupių organizacijų steigimąsi. Panašių kaimo politikos atsiradimo paaikškinimų nėra. Iš tiesų, atrodo, yra mažai tikėtina, kad kaimas kaip visuma galėtų tapti atskira politikos kūrimo sritimi. Tačiau Europos Sąjungoje (ES) ir keliose ES nepriklausančiose šalyse taip nutiko. Šiame straipsnyje analizuojama kaimo politikos kūrimo raida vienoje iš novatoriškų šalių – Suomijoje. Straipsnio autoriai teigia, kad kaimo politika yra patikimas indikatorius esmingesnių socialinių pokyčių, kurie greta kitų veiksnių yra susiję su gerovės valstybės trūkumais ir kuriems spręsti politikai praktikai kuria įvairius nepertraukiamo bendradarbiavimo tinklus ir projektus.

Raktažodžiai: gerovės valstybės trūkumai, kaimo politika, kaimo politikos veikėjai, politikos tinklai, Suomijos kaimo politikos raida

ĮVADAS

Kaimo politika, kurios dėmesio centras yra erdvės plėtojimas, iš esmės skiriasi nuo žemės ūkio, kaip atskiro gamybos sektoriaus, politikos. Jos fokusas labai panašus į regioninės politikos. Tačiau palyginti su regionais, turinčiais savo ribas ir savo organizacijas, kaimo erdvė yra miglota sąvoka. Suomijoje kaimo politika

formavosi tuo pačiu istoriniu periodu kaip ir aplinkos politika. Tačiau pastarosios atsiradimą lėmė didelis piliečių ir mokslininkų susirūpinimas aplinkos būkle, skatinantis steigti socialinius sąjūdžius, interesų organizacijas bei politines institucijas šalyje ir visame pasaulyje. Panašių kaimo politikos atsiradimo paaikškinimų nerastume. Iš tiesų, atrodo, yra mažai tikėtina, kad kaimas (countryside) kaip visuma galėtų tapti atskira politikos kūrimo sritimi. Tačiau ES ir keliose ES nepriklausančiose šalyse taip nutiko.

Šiame straipsnyje akcentuosime istorinę kaimo politikos kūrimo raidą Suomijoje. Domina ne tik kaimo politika, bet ir pastarajame dešimtmetyje įvykę platesni politikos kūrimo modelių pokyčiai (pvz., Börzel, 1997, apie daugiapakopę valdymo sistemą). Kaimo politika, mūsų nuomone, yra puikus indikatorius šių esmingesnių pokyčių, kurie greta kitų veiksnių yra susiję su gerovės valstybės trūkumais ir kuriems spręsti politikai praktikai kuria įvairius nepertraukiamo bendradarbiavimo tinklus ir projektus. Bandysime atsakyti į šiuos klausimus: Kaip Suomijoje atsirado kaimo politika? Koks buvo žemės ūkio politikos ir kaimo politikos santykis? Kokį vaidmenį suvaidino politikos organizatoriai institucionalizuojant kaimo politikos kūrimą? Kaip Suomijos kaimo politikoje yra vaizduojamas kaimas? Galiausiai, ko galima pasimokyti iš Suomijos patirties kaimo politikos kūrimo srityje, turint omenyje naujo europinio politikos kūrimo modelio raidą?

¹ Šis tyrimas buvo pradėtas 1997 m. A. Csité'o vizito Suomijoje metu. Pirmą kartą straipsnyje analizuojama medžiaga buvo paskelbta 2003 m. kaip projekto, skirto kaimo naujovių tyrimams, dalis (Csité, 2003), vėliau ši medžiaga buvo paskelbta knygoje, kurią redagavo Anderssonas su savo kolegomis (Andersson et al., 2003). Rengiant straipsnį lietuviškam vertimui buvo atsisakyta kai kurių Suomijos kaimo istorijos epizodų, kartu daugiau dėmesio skirta Veiklaus kaimo sąjūdžiui. Atrodo, kad iki 2006 m. nei Europos, nei Suomijos kaime radikalių pokyčių neįvyko. Todėl straipsnio autoriai tikisi, kad Lietuvos skaitytojui šis tekstas ir bus įdomus, ir suteiks galimybę palyginti pokyčius Lietuvos kaime su svetur vykusiais procesais.

Straipsnio autorių nuomone, Lietuvos kaime vyksta tokie procesai, kurie Suomijos kaime prasidėjo ir vyko prieš kelis dešimtmečius. Dabar jau turima tam tikrų Suomijos kaimo plėtos politikos rezultatų, galinčių sudominti Lietuvos mokslininkus. Straipsnį į lietuvių kalbą išvertė doc. Arūnas Poviliūnas.

MEZOLYGMENS POLITIKOS TINKLŲ TEORIJA

Kai analizuojama ES, politikos tinklo teorija yra alternatyva korporatizmo teorijai (Falkner, 1997; Kohler-Koch, 1997; Hooghe, Marks, 1997). Pirmiausia akcentuojama vyriausybės ir įvairių interesų organizacijų santykio prigimtis (Rhodes, Marsh, 1992). Politikos tinklo analizė remiasi dviem pagrindinėmis prielaidomis. Pirmą, tarp tinklo narių ar dalyvių yra priklausomybė nuo išteklių (vyriausybiniams tinklo segmentams gauna paramą ir informaciją iš nevyriausybinių politikos tinklo dalyvių mainais už politinę įtaką). Antra, egzistuoja politikos tinklo veikėjų bendradarbiavimo tęstinumas.

Čia sutelksime dėmesį tik į kai kuriuos iš didžiausių įtaką turinčių ir aktualiausių požiūrių į žemės ūkio ir kaimo politikos jungimosi į tinklą. Pagal Rhodeso apibrėžimą (Rhodes, Marsh, 1992), politikos tinklas yra grupė organizacijų, siejamų tarpusavyje priklausomybės nuo išteklių. Rhodestas siūlo atskirti politikos tinklus, turint omenyje du dalykus: pirmą, remiantis tinklo integracijos laipsniu ir, antra, remiantis tuo, kurios interesų grupės priklauso tinklui ir kaip jos dalijasi ištekliais. Analizuodamas Britanijos centrinės ir vietos valdžios santykį, Rhodestas išskyrė penkis skirtingus politikos tinklų tipus:

- 1) politikos bendruomenės, kurioms būdinga didelė integracija;
- 2) profesiniai tinklai, kur vyrauja ekspertai;
- 3) tarpvyriausybiniams tinklams, grįsti vietos valdžių interesų atstovavimo organizacija;
- 4) gamintojų tinklai, atskirti vieni nuo kitų, remiantis ekonominiais interesais;
- 5) problemoms skirti tinklai, silpnai integruoti ir apnikti konfliktų.

Maršo ir Rhodeso idėjos yra karštų diskusijų objektas, būta įvairiausių mėginimų jas atmesti arba plėtoti (Wilks, Wright, 1998; Peterson, 1999).

Pasak Richardsono ir Jordano (1979), politinė strategija formuojama politinėse posistemėse. Taip yra dėl socialinės dvidešimtąjį amžių apibūdinančios transformacijos, įskaitant fragmentaciją, didėjantį įtakos siekiančių interesų grupių skaičių ir naujų institucijų, sukurtų valdžios, siekiant suvaldyti daugėjančias socialines problemas. Rezultatas yra posistemė, kur veikia įvairios interesų grupės ir valdžios institucijos, daugėjimas. Žemės ūkio politika ir kaimo politika gali būti suprantamos kaip politinės posistemės, klausimas – ar jos sudaro bendrą, iš dalies sutampančias, ar atskiras posistemės.

Veikėjų pozicijos ir santykiai skiriasi, aktyviai bendradarbiauti posistemės tinkle gali tik pripažinti veikėjai. Nepripažinti veikėjai neturi galimybės turėti įtaką politikos rezultatui. Pagrindinis politikos kūrimo tipas reiškia rėmimąsi bendru sutarimu. Konsultuoti ir įtaką sprendimams gali turėti tik tie, kuriems vyriausybė suteikė įgaliojimus ar teisę dalyvauti konsultacijose. Ši taisyklė daro šalutinį poveikį, nes politikos formavimo tinkluose pripažintų interesų grupių ir vyriausybės padalinių atstovai užmezga pasitikėjimu grįstus neformalius ir asmeninius ryšius (Richardson, Jordan 1979; Adshead, 1996).

Analizuodami žemės ūkio politiką, Adsheadas ir Smithas pastebėjo, jog žemės ūkio politika yra uždarų politikos bendruomenių funkcionavimo rezultatas (Adshead, 1996; Smith, 1992). Daugelyje Vakarų šalių agrarinės politikos srityje veikėjai bendradarbiauja vieni su kitais. Pasak Smitho, „žemės ūkio bendruome-

nė turi dvi svarbias vidines struktūras: ideologinę ir institucinę“ (Smith, 1991: 28). Bendruomenės veikėjų uždaramą galima paaiškinti jos tvirta ideologine struktūra, kuri iš esmės yra grįsta bendru įsitikinimu, jog žemės ūkio pagrindas yra šeimos ūkiai. Europoje šis įsitikinimas gali būti paaiškintas istoriškai – Vakarų demokratijų po Antrojo pasaulinio karo stiprėjimu (Milward, 1992). Vakarų Europos šalyse išlaikyta šeimos ūkiu grįsta žemės ūkio sistema taip pat tapo kertiniu akmeniu kuriant Europos Sąjungą. Petersonas (1997) taip pat teigia, kad žemės ūkis Europos Sąjungoje demonstruoja uždarų politikos bendruomenių pavyzdžius. Egzistavimą stipriai integruotų ir tradicinių strateginių politinių bendruomenių galima pastebėti mėsinų galvijų, pieno, grūdų ir kitose ES politikos srityse. Politikos tinklo šerdis yra Profesinės žemės ūkio organizacijos komitetas, Specialusis žemės ūkio komitetas ir ES komisijos VI Generalinis direktoratas.

Europinės integracijos įtaka nacionalinės politikos sričių struktūrai taip pat įgauna pagrindą europinių tyrimų programose. Adsheadas Airijos agropolitikos tinklų studijoje pabrėžė įtaką, kurią Airijos priėmimas į ES padarė Airijos žemės ūkio politikos kūrimui.

„Airijos narystė ES pakeitė politinės veiklos parametrus ir perkėlė tam tikras procedūras ir protokolus (ir formalius, ir neformalius) į anksčiau egzistavusias nacionalines politinio elgesio normas. Išorinės institucijos (ES institucijos), garantuojančios šį politinės elgsenos modelį, įvedimą lydėjo pasekmės: jis efektyviai suteikė formalų pripažinimą vyraujančioms ūkininkų interesų grupėms. Dėl to pasikeitė jų santykis su valdžia; anksčiau buvęs palyginti nenusistovėjęs, neformalus ir suasmenintas tapo iš esmės statiškas, kooperacinis, organizuotas ir struktūruotas. Iš esmės tai, kas anksčiau buvo neformalus klientiški santykiai tarp politikos veikėjų, išsirutuliojo į formaliai sukurtą uždarų politikos bendruomenę“ (Adshead, 1996: 604).

Kitaip negu funkcionalistų požiūriai, daugelis tyrėjų įrodinėja, kad politikos formavimo tinklų sudarymo ir struktūros pokyčius sukelia strateginiai individualių arba kolektyvių politikos vadovų veiksmai. Tai Kingdono 1984 m. pasiūlytas terminas. Conzelmannas yra tarp tų, kurie teigia, kad ES Komisija „suvaicino vaidmenį, mobilizuodama anksčiau neįtrauktus veikėjus ir apibendrinama jų reikalavimus. Tačiau reikia pažymėti, kad Komisija nebūtų galėjusi suvaicino politikos vadovo vaidmens, jei nebūtų finansinių išteklių, paskirstytų per Europos regioninės plėtros fondą (ERDF). Anksčiau neorganizuotų veikėjų (t. y. jų dalyvavimas svarstant regioninės politikos reformą, lyginant su ankstesniu neveiklumu) mobilizavimas gali būti interpretuojamas kaip prioritetų pasikeitimas, kurį nulėmė perspektyvos gauti lengvesnę prieigą prie finansinių išteklių iš ERDF“ (Conzelmann, 1998: 8).

Kaimo politikos strategai tvirtina, kad Europos kaimo politika yra naujo tipo politikos formavimas, grindžiamas horizontaliu vyriausybinių, nevyriausybinių, pilietinių ir verslo veikėjų bendradarbiavimu. Jeigu jie yra teisūs, tada kaimo politikos tinklai turėtų būti panašūs į „prastai integruotų problemoms skirtų tinklų“ tipą, o ne į „gerai struktūruotas politines bendruomenes“.

KAIMO POLITIKA, „NAUJO“ KAIMO KŪRIMAS

Veiklaus kaimo sąjūdis

VIII ir IX dešimtmečiais kaimo problemos buvo pradėtos svarstyti ir pačių kaimų lygmeniu (Veiklaus kaimo sąjūdis), ir

valstybės administracijoje. Tačiau kaimo politikos kūrimas, tikrąja to žodžio prasme, Suomijos politikoje pasirodė tik IX dešimtmečio pabaigoje ir X pradžioje, likus maždaug dešimčiai metų iki įstojimo į ES 1995 metais. Tada buvo remiamasi nauja VIII dešimtmetyje susidariusia situacija. Baigiantis VII dešimtmečiui, Suomija patyrė sunkią žemės ūkio ir regioninės plėtros krizę. Tai atsitiko po to, kai Suomija atsigavo nuo karo padarytos žalos, pertvarkė kaimo apgyvendinimą ir atkūrė savo pramonę bei miestus pietinėje šalies dalyje. Gyvenimas tapo modernus. Plėtojosi švietimas, sveikatos apsauga ir pensijų sistema, didėjo atlyginimai, įsitvirtino demokratija. Tačiau VII dešimtmetyje žemės ūkis pateko į struktūrinę krizę. Smulkūs ūkininkai iš savo karvių auginimo, darbo laukuose ir miškuose neįstengė įsigyti traktorių ir kitų brangių mechanizmų. Maža to, tarptautinė rinka buvo pripildyta pieno produktų, kiaušinių ir grūdų. Rytinėje ir šiaurinėje Suomijoje smulkūs ūkininkai neteko ir motyvacijos, ir ekonominių sąlygų toliau ūkininkauti. Po to vyko tai, kas buvo pavadinta „didžiąja migracija“: dešimtys tūkstančių suomių kėlėsi iš šiaurės į pietus, iš Suomijos į Švedijos pramoninius miestus. Paaiškėjo, kad Suomijos kaimas negali gyvuoti tik žemės ūkio pagrindais.

VIII dešimtmetyje prasidėjęs kaimo sąjūdis buvo nukreiptas prieš emigraciją. Tradiciškai kaimiškos bendruomenės nepajėgė sutelkti kaimiečių naujų problemų sprendimams. Todėl buvo sukurtas naujo tipo Veiklaus kaimo sąjūdis. Faktiškai šis judėjimas prasidėjo kaimiečiams bendradarbiaujant su mokslininkais. Tai, be kita ko, padėjo išvengti vietinių politinių kliūčių. Buvo organizuojami atviri kaimo susirinkimai, kurių metu svarstytos problemos ir praktiniai kaimo veiklos planai. Kaimo komitetai buvo įgalioti įgyvendinti šiuos planus ir reikšti kaimiečių interesus. 1977 m. judėjimas įsteigė komitetą, o pati idėja sparčiai plito po šalį. Per IX dešimtmetį judėjimas buvo institucionalizuotas. Regiono kaimo komitetai susijungė į regionines asociacijas, o 1997 m. įsteigta nacionalinė asociacija Suomijos Veiklaus kaimo sąjūdis (Finland's Village action). 1992 m. kaimo komitetus turėjo beveik 3000, o po dešimties metų – apie 4000 kaimų. Kaimo judėjimas apima savanorišką darbą, jungia vietos žmones, organizuoja vasaros šventes, stengiasi daryti poveikį savivaldybių ir regiono vadovų sprendimams, kovoja dėl vietos mokyklų ir kitokių paslaugų ir pan. Šioje paskutinėje fazėje nacionalinė kaimo judėjimo organizacija taip pat palaiko ir remia vietos veiklos grupes, dalyvaujančias LEADER ir panašiose finansavimo programose.

Kaimo judėjimas prasidėjo be jokių finansinių išteklių. Prireikė daugiau nei dešimties metų, kol nacionalinė kaimo politika galėjo pasiūlyti tam tikrą finansavimą kaimo aktyvistams. Bemaž po dvidešimties metų Suomijos kaimą pasiekė ES finansavimo programos, kai buvo pradėta įgyvendinti programa LEADER. Buvo aišku, kad kaimo judėjimas – svarbus iš pačių žmonių kilęs sąjūdis, kuris darė spaudimą, kad būtų kuriama ir plėtojama kaimo politika. Kaimo judėjimas taip pat buvo moralinė parama ir pagrindas būsimoms iniciatyvoms kaimo politikoje.

Trumpa Suomijos kaimo politikos istorija

Jau VIII dešimtmetyje Suomijos vyriausybė žengė tam tikrus nežymius žingsnius nuo žemės ūkio prie kaimo politikos, pavyzdžiui, paremdama ne žemės ūkio įmones kaimo vietovėse. Kaimo problemos buvo regioninės politikos darbotvarkėje 1979–1980

metais, Vyriausybės rūmuose įsteigus Kaimo vietovių planavimo grupę, o Regioninės politikos parlamentiniame konsultaciniame komitete – Kaimo klausimų sekciją. 1981 m. šios institucijos siūlė įsteigti Kaimo plėtros komisiją. Ši Komisija vėliau parengė du pirmuosius oficialius planus, kurie buvo skirti kaimui (1981 ir 1983 m.). Paskutiniame plane buvo priimta „kaimo politikos“ sąvoka, bet jos turinys nebuvo aiškiai apibrėžtas. Po trejų metų Regioninės politikos komiteto išleistas dokumentas kaimo politiką traktavo kaip regioninės politikos dalį. 1987 m. Suomijos Vyriausybė priėmė sprendimą iš esmės plėtoti kaimą (Uusitalo, 1995; 1998 ir 1999; KM, 1983).

Kai kurie iš pagrindinių dokumente išvardytų tikslų buvo tokie: gamybos struktūros diversifikacija; žmonių savarankiškų iniciatyvų propagavimas; gyvenimo sąlygų gerinimas kaime, lyginant su miesto gyventojais; kaimo žmonių pajamų ir užimtumo skirtumų mažinimas. Pagrindinė atsakomybė už tų tikslų pasiekimą teko vietos valdžiai savivaldybėse. Be to, siekiant šių tikslų, svarbia priemone buvo laikomas skirtingų valdžių bendradarbiavimas. Instituciniai pokyčiai buvo nedideli: valstybės administracijoje buvo įsteigtos tik antraeilės politikos institucijos. X dešimtmetyje kaimo politikos stiliumi pasidarė organizacinių tinklų plėtimas, užuot kūrus naujas organizacijas.

1988 m. Suomija ištraukė į visą Europą apėmusią kampaniją Gyvasis kaimas (On the Living Countryside). Tais metais bendradarbiaujant Vidaus reikalų ministerijai bei Žemės ūkio ir miškų ministerijai buvo pradėtas Suomijos Kaimo plėtros projektas (1989–1991). Po ketverių metų buvo įsteigtas tarpžinybinis Kaimo politikos patariamasis (konsultantų) komitetas, kurio uždavinys buvo organizuoti bendradarbiavimą valstybės administravimo viduje. Jo veiklą tęsė Kaimo plėtros komitetas, kuris buvo skirtas kurti integruotą kaimo politiką, bendradarbiaujant skirtingoms valstybės administravimo šakoms. Be to, prie šio bendradarbiavimo buvo kviečiamos prisijungti įvairios interesų organizacijos ir ekspertai ne iš valstybės administracijos. 1993 m. rudenį ši taryba pateikė Parlamentui rezoliucijos projektą apie kaimo plėtrą. Prasidėjo kaimo politikos programos įgyvendinimas. Proveržis kaimo politikai gali būti fiksuojamas mažais, bet didėjančiais ištekliais, lėšomis, skirtomis plėtros projektų veiklai kaime, kaimo tyrimams. Buvo įkurtas naujas sekretoriatas kaimo politikai ir keletas teminių grupių aplink pagrindines kaimo regionų problemų sritis (užimtumas, socialinės paslaugos, migracija, informacinės technologijos ir t. t.) (Uusitalo, 1998; 1999).

Suomijai 1995 m. įstojus į ES, atsakomybė už Bendros žemės ūkio politikos įgyvendinimą teko Žemės ūkio ir miškų ministerijai, kurioje buvo įsteigtas Kaimo politikos departamentas. Kita vertus, pagrindinė atsakomybė už regionų plėtrą buvo suteikta Vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos departamentui. Regioninių organizacijų vaidmuo sustiprėjo. Programą LEADER ir nacionalinę programą POMO ėmėsi vykdyti Žemės ūkio ministerijos Kaimo politikos departamentas. Toliau tęsė savo veiklą Kaimo politikos patariamasis komitetas.

Kaimo sampratos raida

Vienas pradinių kaimo politikos klausimų buvo apibrėžti, kokie geografiniai ir administraciniai vienetai laikomi kaimiškais. 1960 m. Šiaurės šalių statistikos tarnybos sutarė dėl bendrų kriterijų kaimo gyvenvietėms apibrėžti naudojimo per gyventojų

surašymus. Mažiausias nekaimiškos vietovės gyventojų skaičius buvo nustatytas 200. Priklausymas administraciniam nekaimiškam vienietui priklausė nuo atstumo – atstumas iki artimiausio kaimyno namo turėjo būti ne didesnis kaip 200 metrų. Taigi kaimas buvo apibrėžtas kaip sritis, esanti už tokios gyvenvietės. Nuo tų metų Suomija taiko bendrą Šiaurės šalių kriterijų. 200 gyventojų tiksliai atspindi išsibarsčiusią populiaciją Šiaurės Skandinavijos srityse. Tačiau jau dešimtame dešimtmetyje šis apibrėžimas apėmė tik penktadalį populiacijos, kuri iš tikrųjų gyvena kaime.

VIII dešimtmetyje Suomijos vyriausybės institucijos nesvarstė kaimo apibrėžimo. Daugiau dėmesio buvo skiriama regioninei politikai ir plėtros centrų hierarchijai. Regioninėje politikoje kaimas buvo suvokiamas kaip atgyvenusi erdvė, kurios negalima priskirti augimo regionams, augimo centrams arba augimo taškams (VNK, 1974). Augimo centro programos buvo pavadintos socialinėmis demokratinėmis, ir todėl buvo smarkiai kritikuojamos, ypač arti politinio centro esančių žmonių.

Nuo 1980 m. statistikoje imta naudoti kitus savivaldybių klasifikacijos kriterijus, pagal centrinių gyvenviečių gyventojus (%). Pagal pirmąjį kriterijų, municipalitetas yra kaimiškas, jeigu mažiau negu 60% jo gyventojų gyvena gyvenviečių centruose. Kitas kriterijus: centrinėje kaimiškosios savivaldybės gyvenvietėje turėjo gyventi mažiau negu 4000 gyventojų. Tokiu būdu ir tos didesnės gyvenvietės buvo įtrauktos į kaimiškuosius regionus.

IX dešimtmetyje pripažinta su žemės ūkiu nesusijusios kaimo politikos būtinybė bei buvo pradėtos kaimo politikos planavimo ir įgyvendinimo priemonės. Antroje savo ataskaitoje Kaimo plėtros komisija įtvirtino kaimo politikos sąvoką, daug vietos skirdama kaimo vietovės apibrėžimui (KM, 1983). Apibrėžimas buvo pakartotas keliuose dokumentuose, kuriuos paskelbė regioninės ir žemės ūkio valdžios institucijos. Tarptautiniu mastu buvo pripažintas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) dokumentas, kuriame buvo apžvelgiama skirtingų šalių kaimo politika: „Suomijoje „kaimo“ bendruomenės yra tos, kuriose gyvena mažiau negu 500 gyventojų“ (OECD, 1988). Pagal šį kriterijų 40% Suomijos gyventojų gyvena kaimiškose vietovėse (ten pat, p. 154).

Šis apibrėžimas pergyveno netgi Suomijos įstojimą į ES, nors jam buvo suteiktas „smauro apibrėžimo“ statusas. Suomijai tapus ES nare, faktiškai atsirado dvejopas apibrėžimas. Pagal platų apibrėžimą, visi municipalitetai, turintys mažiau negu 30 000 gyventojų, yra priskiriami kaimiškoms vietovėms. Šis apibrėžimas dažniausiai naudojamas ES programose ir reiškia netgi platesnį kaimo politikos mastą negu ankstesnis apibrėžimas. Suprantama, kad pradėjus įgyvendinti kaimo politiką netrukus prireikė analitiškesnių apibrėžimų. Taikant EBPO rekomendaciją Suomijos sąlygoms, kaimas skirstomas į tris kategorijas: 1) kaimas netoli miesto centrų; 2) kaimas pačiame kaimiškos vietovės centre, 3) kaimas kaimo periferijoje.

Kaimo planavimo asociacija

Kaimo vystytojų ir tyrėjų tinklas, atrodo, turėjo lemiamos reikšmės kaimo politikos kūrimo proveržiui Suomijoje. Žinoma, galima aiškinti, kad sėkmę lėmė tvirta kaimiška tradicija Suomijoje. Tačiau šios tradicijos poveikis yra dvejopas. Viena vertus, susirūpinimas kaimo plėtra yra išplitęs po visą šalį, nes Suomijos visuomenė kultūrine ir politine prasme buvo griežtai kaimiška, bent jau iki VIII de-

šimtmečio pradžios. Kita vertus, politikoje buvo girdimas iš esmės tik ūkininkų balsas. Kitos kaimo gyventojų grupės buvo neorganizuotos ir politikai beveik neturėjo įtakos. Ūkininkų organizacijos vaidino svarbų vaidmenį dėl savo padėties kaimo pilietinėje bendruomenėje, tvirtos paramos iš maisto ir miškų pramonės ir savo glaudžių ryšių su valdžia. Jau minėjome, kad VII dešimtmečio pradžioje Suomija išgyveno sunkią žemės ūkio krizę, per kurią išnyko daugybė smulkių ūkių. Tuo laiku iškilo didelė būtinybė rasti papildomų veiklų žemės ūkio ir miško darbuose kaime. Tačiau tai nebuvo naudinga žemės ūkio politikams, kurie tebesipriešino žemės ūkio vaidmens mažinimui ir ūkininkų skaičiaus mažėjimui. Uždaros politinės bendruomenės sąvoka (Smith, 1992) gerai nusako Suomijos žemės ūkio ir maisto ūkio sistemą nuo VII iki X dešimtmečio, kuri išstūmė iš politikos formavimo kelias interesų grupes. Tarp tokių grupių greta kitų buvo ekologiniai ūkininkai, kaimo turizmo iniciatoriai ir miško panaudojimo rekreaciniais tikslais šalininkai.

Suomijos politinis gyvenimas buvo nesuinteresuotas ir daugeliu atžvilgių nepalankus kaimui. Tada 1972 m. Helsinkyje buvo sukurta nauja Kaimo planavimo asociacija (Society for Rural Planning). Organizacija turėjo lemiamos reikšmės atveriant kelius kaimo politikai Suomijoje. Mintis įsteigti organizaciją buvo iškelta per mokomuosius kursus apie bendruomenės planavimą Technologijos universitete. Ši organizacija tapo forumu keistis informacija ir diskusijoms apie kaimo plėtrą. Tarp dalyvių buvo Helsinkyje dirbantys valstybės tarnautojai, keletas mokslininkų, kiti įvairioms organizacijoms atstovaujantys aktyvistai. Tyrėjų vaidmuo buvo ryškus. Keletas žinomų sociologijos ir geografijos mokslininkų vykdė mokslinius kaimo problemų tyrimus, kaip tik buvo bepradedą reikštis energingi jaunesniosios kartos kaimo tyrėjai. Pavyzdžiui, nuo VIII dešimtmečio kaimo sociologai nacionalinėje sociologų draugijoje turėjo savo nuolatinę tyrimų grupę, kaimo tyrimais plačiai domėjosi geografa.

Draugiją buvo galima priskirti netvirtam problemoms skirtų tinklų tipui. Susitikimai vykdavo nedažnai, bet veikla buvo nuolatinė, tęsėsi dvidešimt metų ir beveik išblėso X dešimtmečio pradžioje. Paskutinis Draugijos vadovas Eero Uusitalo tapo vyriausybės įsteigto Kaimo politikos patariamojo komiteto generaliniu sekretoriumi. Regionuose buvo įsteigta kaimo mokyimo, plėtros programų ir tyrimų institutai. Be to, pasirodė naujas suomiškas kaimo tyrimų ir politikos žurnalas „Maaseudun uusi aika“ („Naujas kaimo laikas“), daugelyje universitetų centrų buvo pradėtos Kaimo plėtrai skirtos mokymo programos.

Kaimo planavimo draugijos idėjos

Iniciatyva įsteigti Draugiją apėmė tris idėjas: kaimiškumo idėją, planavimo idėją ir valstybės, kaip kaimo rėmėjos, idėją. VIII dešimtmečio pradžioje kaimiškas gyvenimas vis dar domino mokslo darbuotojus. Pradinėje fazėje nebuvo sunku sudominti ir suburti aktyvius narius į Draugiją, pirmo susitikimo metu dalyvavo 50–60 dalyvių. Mokslininkai, valstybės pareigūnai, atėję iš skirtingų disciplinų ir valstybės administravimo sektorių, galėjo susitikti šiame būryje. Kai kurie iš šių naujų ryšių išliko naujame valstybės kaimo politikos tinkle iki IX dešimtmečio. Daugelis aktyvių draugijos narių turėjo mokslinį socialinių mokslų, geografijos, architektūros laipsnį ir kritiškai vertino vienpusišką žemės ūkio politiką. Tačiau niekada nebuvo atviro konflikto su valstybės institucijomis, keblūs klausimai paprastai būdavo apeinami.

Planavimo idėja buvo svarbiausia plėtros paradigmos dalis. Tuo metu ši paradigma buvo priimta tarptautiniu lygiu ir tik paskutiniame dešimtmetyje nusileido globalizacijos paradigmam (McMichael). Pagal plėtros paradigmą, valstybė gali teigiamai prisidėti prie ekonominio augimo, įsiterpdama į socialinį ir ekonominį sektorius.

Reikėjo planavimo sistemos, kad būtų apibrėžtas ir koordinuojamas valstybės vaidmuo. Tuo metu Suomijoje buvo tvirtai tikima planavimu, kuris buvo ir Šiaurės šalių gerovės valstybės sistemos kertinis akmuo. Kitas pasitikėjimo kaimo planavimu šaltinis buvo Vokietijos patirtis kaimo planavimo srityje. Vokietijoje kaimo planavimas buvo plačiai taikomas pokario laikotarpiu, siekiant išspręsti problemas, kurias sukėlė tradicinių ūkių ir optimalių žemės ūkio mechanizacijai ūkininkavimo struktūrų priešprieša. Vienas pagrindinių Draugijos tikslų buvo geriau planuoti gamtinę aplinką.

Draugijos puoselėjamos idėjos pabrėžė kaimo infrastruktūros planavimo gerinimą, skatinimą vietos gyventojus imtis savarankiškos veiklos ir stiprinti teigiamą kaimiškų vietovių įvaizdį. Tokios bendros idėjos buvo įsiterpusios tarp orientuotos į augimą modernistinės maisto sektoriaus žemės ūkio technokratijos ir radikalaus marksizmo mokslo srityje. Kaimo plėtros sąjūdis pasiekė viršūnę Europos tarybos inicijuotos kaimui 1988 m. skirtos kampanijos metu. Suomijoje ši kampanija buvo vadinama „Gyvasis kaimas“. Radosi platus nacionalinių ir regioninių darbo grupių tinklas, vyko įvairios kampanijos, parodos. Kampanijoje dalyvavo daug susijusių su kaimu organizacijų ir galiausiai šios kampanijos metu atsirado Kaimo plėtros programa. Pagrindinė šios programos mintis buvo tai, kad būtina pereiti nuo žemės ūkio politikos prie kaimo politikos. Prabėgus dešimtmečiui vienas kampanijos iniciatorių ir vadovų Matti Sippola, įvertindamas kampanijos rezultatus, pažymėjo kelias naujas idėjas, kurios buvo suformuluotos kampanijos metu ir kurios vėliau tapo svarbiais kaimo politikos aspektais. Tai natūralios, gamtinės ir kultūrinės aplinkos vaidmuo papildant sukurtą aplinką, kaimiškose vietovėse universitetų steigiami plėtros centrai, šiuolaikinių strategų kaime poreikis ir t. t. Taip pat atsirado galimybė sukurti nacionalinę kaimo politikos bendradarbiavimo grupę.

Kaimo politikos tinklas ir kaimas

Suomijos kaimo politikos tinklas turėjo aktyvią strategiją, kaip paskatinti diskusijas, kurios buvo viena iš sėkmės garantijų. Vyko gyvos diskusijos aktualiais planavimo, politikos ir tyrimų klausimais, dėl kaimiškumo įvaizdžio ir turinio, taip pat kaimo vaidmens visuomenėje. Kartu kaimo politikos tinklas paskatino finansavimą mokslinių tyrimų, kurie buvo sutelkti socialinei kaitai kaime, ir tai sustiprino argumentus, palaikant naują kaimo politiką. Kaimo politikos terminologija daugiausia pasiskolinta iš kaimo sociologijos, bendruomenių tyrimų ir socialinės geografijos. Kaimo šalininkai moksliniuose sluoksniuose tvirtai parėmė „kitokio kaimo“ projektą. Tai padėjo kaimo politikos tinklui tapti „projektu, kuris gali remtis savo paties privalumais“. Kaimo politikos tinklas pajėgė egzistuoti greta ir netgi konkuruoti su žemės ūkio politikos tinklu, kuris naudojasi institucionalizuotu žemės ūkio ir miškų tyrimų tinklu, taip pat regioninės politikos tinklu. Atviro konflikto su žemės ūkio bendruomene buvo išvengta, tačiau kritiška pozicija jos turiniui ir praktikoms buvo išlaikyta.

Turint omenyje kaimo ekonomikos reguliavimą ir kaimo bendruomenes, naujoji integruota kaimo politika metė iššūkį tam tikriems gerovės valstybės projekto ir tradicinės regioninės politikos aspektams. Pavyzdžiui, teikiama pirmenybė privačioms iniciatyvoms, o ne valstybės vadovaujamai plėtrai, daugiafunkciškumas vertinamas labiau negu pramonei būdinga specializacija. Vis labiau pripažįstama samprata, kad kaimo erdvė tampa vartojimo, laisvalaikio ir gyvenamąja erdve, užuot buvusi tik žemės ūkio gamybos vieta. Kaime pasikeitė ir pagrindinės socialinės mobilizacijos formos. Kaimo aktyvistai stengiasi užmegzti ryšius su ekspertais ir valstybės pareigūnais tam, kad rastų vietinę ekonominę nišą, prekė su kaimišku įvaizdžiu būtų išreklamuota miesto gyventojams ir jų vartojama. Kartais šie tinklai būna sėkmingi, kartais ne. Jukka Oksa analizavo informacinių technologijų paplitimą kaime Suomijos rytuose. Jis apibrėžė „vietos plėtros grupę“, kurią sudaro koalicija iš trijų grupių: kaimo vystytojai, paslaugų sektoriaus darbuotojai ir kaimo vadovai. Pasak Oksa, dėl esminių pokyčių Suomijos visuomenėje ir valstybės valdyme netgi kaimiškai visuomenei dabar reikia naujų organizavimo principų ir naujo tipo veikėjų (Oksa, 1995; Karhio, 1997).

Žinybiškos politikos ir sektorinio valstybės administravimo kritika yra svarbi naujos kaimo politikos argumentacijos dalis. Kaimo politika skatina naikinti tradicines ribas, skiriančias politikos sritis (žemės ūkio, miškų ūkio, regioninės politikos, transporto planavimo, sveikatos priežiūros, pašto ir t. t.), ir palaiko naują horizontalią politikos orientaciją. „Senoji“ politika kaltinama tuo, kad telkiasi į specializaciją ir vadovaujasi įsitikinimu, jog ūkio plėtra remiasi autonomiškų sektorių augimu. Kaimo politikos programa, priešingai, grindžiama tvarios plėtros principu ir skirtingų vietos išteklių ir pajamų šaltinių derinimu, siekiant suteikti žmonėms ir bendruomenėms pagrindą išgyventi ir pagerinti gyvenimo kokybę kaime. Visa tai būdinga ne tik Suomijai. Panašiai kaimas yra konceptualizuojamas ir kitų Vakarų Europos šalių bei oficialiuose Europos Sąjungos dokumentuose (EU Rural Development Policy, 1997).

Kaimo politikos veikėjai

Kaimo politikos tinklo santykiai su valstybės administracija yra priešaringi. Viena vertus, kai kurie jauni pareigūnai atlieka svarbų vaidmenį kuriant ir palaikant tinklą, tuo pat metu tinklas gauna finansavimą iš valstybės. Antra vertus, tinklo pagrindą sudaranti ideologija nuo pat pradžių laikėsi kritiško požiūrio į valstybės administracijos daromą poveikį kaimui.

Iš esmės kaimo politikos tinklas yra samplaika pirmo, antro ir trečio sektorių: valstybinių institucijų, regioninės ir vietos valdžios, mokslo ekspertų, nevyriausybių organizacijų, vadovų, kaimo vystytojų bei kitų kaimo žmonių. Kalbant apie valstybės pareigūnų vaidmenį, steigiant Kaimo planavimo draugiją, būtina prisiminti palyginti stiprų Skandinavijos šalių valstybės pareigūnų savarankiškumą. Valstybės pareigūnas turi dvejopą tapatybę – jis yra savarankiškas pilietis ir valdžios pareigūnas. Iš principo visi piliečiai turi teisę reikšti kritišką nuomonę apie savo darbdavius. Riba tarp valstybinio sektoriaus ir trečiojo sektoriaus tokiais atvejais išsitrina. Bet kuriuo atveju rezultatas yra tai, kad kai kurie valstybės pareigūnai atliko reikšmingą vaidmenį pradedant nacionalinę kaimo politiką. Tą vaidmenį galima apibūdinti terminu „politinis vadovas“. Šis vaidmuo apima trapią

pusiausvyrą tarp nuolatinės kai kurių išorės veikėjų ir tinklų kritikos, kolegiško į bendrą sutarimą orientuoto bendradarbiavimo su valstybės pareigūnais iš kitų šakų ir mandagaus pagarbumo santykio su politikos kūrėjais. Šio modelio silpnoji ypatybė yra pasyvumas ir politinių partijų palaikymo stoka. Iki pat šių dienų (2006) jokia parlamentinė partija arba svarbūs politikai per viešas diskusijas rimtai klausimo nekėlė. Energingą susidomėjimą parodė ir teigiamą požiūrį į kaimo politikos kūrimą reikė savi-valdybių interesams atstovaujanti organizacija. Šios organizacijos ištekliai, švietimo programos, tinklai ir viešumo galimybės labai stipriai padėjo formuoti kaimo politiką.

Kita svarbi veikėjų grupė, būtent vietos aktyvistai, veikia konkrečiose kaimiškose vietovėse. Jų, kaip kaimo vystytojų, veikla prasidėjo nuo Veiklaus kaimo sąjūdžio. Šiuo metu kaimo sąjūdyje vienaip arba kitaip dalyvauja daugiau kaip 30 000 žmonių. LEADER ir POMO grupės sujungia vietos veikėjus ir jų grupes horizontaliai susieja vienus su kitais ir su kitais kaimo politikos tinklo dalyviais, kurie nepriklauso kaimo komitetams. Tęsiama istorinė ekspertų ir vietos veikėjų „sąjunga“ šiame bendradarbiavime. Viename iš interviu vienas vadovujančių valstybės pareigūnų yra pasakęs: „kaimo politikos galimybės išsiplėtė su LEADER programa, atsirado naujų galimybių plėsti koaliciją“.

Tačiau kaimo tyrėjų dalyvavimas neapsiriboja tik Veiklaus kaimo sąjūdžiu. Keletas mokslininkų iš universitetų ir kitų mokslo įstaigų dalyvauja rengiant, įgyvendinant ir kontroliuojant kaimo politikos programas, inicijuotas kaimo politikos komitetų ir padalinių ministerijose, taip pat rengiant pagrindinę jiems būtiną medžiagą. Naujos mokymo programos, skirtos kaimo plėtrai, pradamos įgyvendinti ir praktiniame, ir akademiniam lygmenyse. Daugelį disciplinų apimanti, nacionalinė Kaimo studijų magistro programa yra akademinio tinklo šerdis. Daugelyje universitetų tyrėjai nagrinėja teoriją ir praktiką, kaimo plėtros istoriją.

IŠVADOS

Šiame straipsnyje aptarėme „naujo“ Suomijos kaimo kūrimą kaip kuriamų tinklų ir kintančio kaimo įvaizdžio rezultata. Politikos tinklai yra suvokiami kaip diskurso bendruomenės, kurios dalyvauja įvairiose valstybės reguliavimo srityse. Jos nėra visuomet labai aiškiai išreikštos ir gali būti nusakomos kaip struktūruoti tinklai, turintys savo pačių gyvenimo ciklus. Mes susitelkėme į vieną ypatingą politikos tinklą, veikiantį kaimo srityse: „naujos kaimo politikos“ tinklą. Šis politikos tinklas laikosi kitokio požiūrio į kaimą negu Suomijos ūkininkų arba regioninės politikos tinklai. Šis kitoks požiūris buvo lemiamas randantis ir plėtojantis kaimo politikos tinklui, nes tai buvo svarbiausia sritis, kur kaimo politikos kūrėjai stengėsi išsikovoti oficialų pripažinimą.

Suomijos kaimo politikos tinklo nariai dažnai teigia, kad nauja kaimo politikos fazė prasidėjo Suomijai tapus Sąjungos nare. Tačiau kaimo politikos šaknys yra nusidriekusios toliau į Suomijos politiką. Jau VIII dešimtmetyje tradicinis susidomėjimas kaimu sudarė prielaidas kurti silpnai integruotą tinklą, kuriame dalyvavo skirtingų interesų grupės, nuo valstybės pareigūnų iki studentų, nuo mokslininkų iki vietinių kaimo aktyvistų. Pagal politikos tinklų teorijas, Veiklaus kaimo sąjūdis buvo problemoms skirtas tinklas ir palaikantis veiksnys, kad atsirastų kaimo politika. Ankstyvuojų sąjūdžio laikotarpiu Suomijos po-

litinės partijos, deja, liko nesuinteresuotos arba pasyvios kaimo politikos, kuri buvo kas kita negu žemės ūkio arba regioninė politika, kaip politikos sritis, atžvilgiu. Silpnai susietas kaimo politikos tinklas vėliau atsirado kaip kolektyvių ir individualių, ir iš kaimo, ir iš miesto kilusių, veikėjų tinklas. X dešimtmetyje iš dalies dėl sėkmingai kuriamo tinklo ir iš dalies dėl pasikeitusios vidinės ir išorinės politinės aplinkos, visų pirma dėl narystės ES, jam pavyko tapti institucionalizuotu.

Suomijos kaimo politikos tinklas ir toliau savo dispozicijoje turi palyginti kuklius išteklius: kaimo politikos priemonių kanalais patenkančios lėšos sudaro nežymią visų žemės ūkio ir regioninei politikai prieinamų lėšų dalį. Vis dėlto Suomijai prisijungus prie ES, kaimo politikos tikslams ir uždaviniams įgyvendinti skirti ištekliai, kaip ir Suomijos kaimo politikos tinklo vidinė integracija, padidėjo. Vietiniai, regioniniai ir nacionaliniai veikėjai, kurie anksčiau dirbo greta vienas kito, pradėjo taikyti naujus bendradarbiavimo metodus. Šie nauji atsirandantys bendradarbiavimo santykiai taip pat buvo palaikomi ES, nes LEADER, INTERREG ir ALMA ir nacionalinių POMO programų rėmuose vietos veiklos grupės, kaimo tyrėjai, ekspertai ir valstybės pareigūnai dirba išvien.

Suomijos kaimo politika atlieka „šauklio“ ir naujo „rinkos įsiveržėlio“ vaidmenį (Fligstein, 1996; Fligstein, Mara-Ditra, 1996). Ji metė iššūkį, privertė suabejoti tuo, kaip žemės ūkio politikos bendruomenė supranta kaimą. Žemės ūkio politikos kūrėjai tvirtina, kad pagrindinis veikėjas kaime yra šeimos ūkis kaip konkurencinga verslo įmonė. Kaimo politikos kūrėjai prieštarauja šiam į šeimos ūkį orientuotam požiūriui. Savo skaidriausiu pavidalu kaimo politika teigia, kad yra už naudą visiems kaimo žmonėms, nesvarbu ar jie yra ūkininkai, pensininkai, kaimo turizmo organizatoriai, bedarbiai, ar atvykėliai iš miesto arba svetimės šalies.

Pagal Rhodeso klasifikaciją, Suomijos kaimo politikos tinklas yra vyraujančių ir problemoms skirtų tinklų profesinių ekspertų samplaika. Jos profesionalios atšakos ištakos yra Kaimo planavimo asociacija, kuri buvo kaip profesionalų ir valstybės pareigūnų, emociškai susijusių su kaimu, susitikimo vieta. Kaimo veiksmo sąjūdis atstovauja problemoms skirtam tinklo komponentui, kuris susijęs su realiomis vietos problemomis. Politikos strategų darbas buvo sutelktas į šių dviejų tinklų sujungimą ir išreiškė naują požiūrį į kaimo problemas bei orientavosi į atsakingų politikos kūrėjų įtikinimą laikytis naujų požiūrių į kaimo plėtrą. Taigi nuo menkai integruoto ir problemoms skirto tinklo, kuriame dalyvauja nedaug narių, Suomijos kaimo politikos tinklas tapo palyginti neblogai integruotu politikos tinklu, kuris daugeliu aspektų yra panašus į idealų politikos bendruomenės tipą.

Politikos kūrimo principai, kuriuos pabrėžia veikėjai naujame kaimo politikos tinkle, t. y. kooperacija, esančių administracinių ribų pašalinimas ir naujų tarpinstitucinių ryšių plėtojimas, yra palaikomi ir skatinami dabartinio Europos Sąjungos konteksto. Europos Sąjunga atrodo vis labiau turinti „projektuojančios valstybės“ pobūdį. Paaiškėjus, kad šis modelis tvarus, būtų naudinga, jog valstybės pareigūnai ir visuomeninės organizacijos toliau turėtų politinio vadovo kvalifikacijas.

Yra esminis skirtumas tarp projektuojančios valstybės ir gerovės valstybės. Pastaroji perskirsto nacionalines pajamas pagal griežtus ir santykinai pastovius principus, tuo tarpu pir-

muoju atveju principai yra nuolatos vertinami ir persvarstomi iš naujo. Į projektus orientuotos Europos Sąjungos kūrimas, regis, Suomijoje yra vienas svarbiausių dalykų po gerovės valstybės kūrimo, o veikla kuriant ir plėtojant informacinių technologijų visuomenę – neabejotinai kitkas. Kaimo politikos tinklas dėl laisvos savo struktūros puikiai dera su dabartine visuomenės raida ir gali įveikti trūkumus, susijusius su dideliais atstumais kaime.

Literatūra

1. Adshead M. Beyond Clientelism: Agricultural Networks in Ireland and the EU // *West + European Politics*. 1996. Vol. 19(3). P. 583–608.
2. Andersson K., Eklund E., Granberg L. et al. Rural Development as Policy and Practice. SSKH Skrifter. Research Institute Swedish School of Social Science University of Helsinki. 2003. No. 16.
3. Börzel T. A. What's so special about policy networks? – An exploration of the concept and its usefulness in studying European governance // *European Integration Online Papers*. 1997.
4. Conzelmann Th. “Europeanisation” of regional development policies? Linking the multi-Level governance approach with theories of policy learning and policy change // *European Integration Online Papers*. 1998. Vol. 2(4).
5. Csíte A., Granberg L. From village action movement to leader: the emergence of the Finnish Rural Policy Network // Blanc M. (ed.). *Innovations, Institutions and Rural Change*. COST Action A12. EUR 20504, 2003).
6. EU Rural Development Policy, 1997. <http://europa.eu.net>
7. Falkner G. Corporatist Governance and Europeanisation: No Future in the Multi-level Game // *European Integration Online Papers*. 1997. Vol. 1(11).
8. Fligstein N. Markets as Politics: A political-cultural approach to market institutions // *American Sociological Review*. 1996. Vol. 61. P. 656–673.
9. Fligstein N., Mara-Ditra I. How to Make a Market: Reflections on the attempt to create a Single Market in the European Union // *American Journal of Sociology*. 1996. Vol. 102(1). P. 1–33.
10. Granberg L., Nikula J. (eds.). *The Peasant State: The state and rural questions in 20th century*. Finland. University of Lapland, Rovaniemi, 1995.
11. Granberg L. The Emergence of Welfare State Rationality in Finnish Agricultural Policy // *Sociologia Ruralis*. 1999. Vol. 39(3). P. 310–327.
12. Harrington V., O'Donoghue D. Rurality in England and Wales 1991: A replication and extension of the 1981 rurality index // *Sociologia Ruralis*. 1998. Vol. 38(2). P. 178–203.
13. Havnevik K., Marmer P. Nordic Rural Development Research. Final report, Department of Rural Development Studies, Swedish University of Agricultural Sciences, SLU, 1998.
14. Hooghe L., Marks G. The making of a polity: The struggle over European integration // *European Integration Online Papers*. 1997. Vol. 1(4).
15. Karhio K. Local Mobilization in the Countryside: Re-cruitment of LEADER actors in Finland. Paper presented at the XVII Congress of the European Society for Rural Sociology, Chania Greece, 25–29 August 1997. 1997.
16. Kingdon J. W. *Agendas, Alternatives and Public Policies*, Little, Brown and Co. Boston, MA, 1984.
17. KM (Komiteanmietintö). *Aluepolitiikkakomitean Mietintö (Report of the Committee on Regional Policy)*. Helsinki, 1988.
18. Kohler-Koch B. Organised interests in the EC and the European Parliament // *European Integration Online Papers*. 1997. Vol. 1(9).
19. *Living Countryside*. Rural Programme of the Finnish Government. Helsinki, 1996.
20. McMichael P. Globalization: Myths and Realities // *Rural Sociology*. 1996. Vol. 61(1). P. 25–55.
21. Milward A. S. *The European Rescue of the Nation-State*. Routledge, London, 1992.
22. OECD. *New Trends in Rural Policy-making*. Paris, 1988.
23. Oksa J. Villages coping on the North-eastern margin // Symes D., Jansen A. (eds.). *Agricultural Restructuring and Rural Change in Europe*. Agricultural University, Wageningen, 1994. P. 270–281.
24. Oksa J. Are Leaping Frogs Freezing? Rural Peripheries in Competition // Eskelinen H., Snickars F. (eds.). *Competitive Peripheries*. Springer, 1995. P. 183–204.
25. Peterson J. States, Societies and the European Union // *West European Politics*. 1997. Vol. 20(4). P. 1–23.
26. Pyy I., Lehtola I. Nordic Welfare State as Rural Policy. *Maaseudun Uusi Aika English Supplement*, 3. 1996. P. 17–34.
27. Rannikko P. Local environment conflicts and the change in environmental consciousness. *Acta Sociologica*. 1996. Vol. 39(1). P. 57–72.
28. Ray C. *Culture Economies*. The Centre for Rural Economy, Department of Agricultural Economics and Food Marketing, University of Newcastle upon Tyne, 2001.
29. Rhodes R. A. W., Marsh D. (eds.). *Policy Networks in British Government*, Clarendon Press, Oxford, 1992.
30. Report on European Rural Policy and on the Creation of a European Rural Charter. Rapporteur: Mr Liam Hyland, 1996. <http://europa.eu.net>
31. Richardson J., Jordan A. G. *Governing under Pressure*, Blackwell, London, 1979.
32. Robinson G. M. *Conflict and Change in the Countryside: Rural Society, Economy and Planning in the Developed World*. London: Belhaven Press, 1990.
33. Smith M. The Agricultural Policy Community: Maintaining a closed relationship // Rhodes R. A. W., Marsh D. (eds.). *Policy Networks in British Government*. Oxford: Clarendon Press, 1992.
34. *Sociologia Ruralis* 40. EU LEADER Programme case studies. Blackwell Publishers Stat. F. (Statistics Finland 1997), Localities 1995. Population Census 1995. 2000. Vol. 4.
35. Uusitalo E. Rural Policy-making Procedures: Promotion of Economies in the Partnership for Rural Development. Helsinki: Maaseutupolitiikan Yhteistyöryhmän Julkaisu, 1995.

36. Uusitalo E. Elinvoimaa Maaseudulle (Vitality to the countryside). Helsinki: Otava, 1998.
37. Uusitalo E. The basics of Finnish Rural Policy vitality for rural areas. Who, for whom and how? // Maaseutupoliitikan Yhteistyöryhmän Julkaisu. 1999. Vol. 6.
38. Veggeland N. The Environment as a Principle for Regionalisation in Europe // NordREFO. 1994. Vol. 2. P. 106–114.
39. VNK (Valtioneuvoston Kanslia 1974:2). Kasvukeskus-polittisen Jaoston mietintä (Report of the Section for Growth Centre Policy) // Wilks S., Wright M. (eds.). Comparative Government-Industry relations: Western Europe, the United States and Japan. Oxford: Clarendon Press, 1987.

Leo Granberg, András Csité

FROM VILLAGE ACTION TO THE FINNISH RURAL POLICY NETWORK

Summary

The article analyses rural policy in spatial development, which principally differs from the focus of agricultural policy as a distinct industrial sector. The focus of rural policy resembles that of regional policy. Rural space is, however, a vague concept compared to that of regions with their own strict borders and organisations. Rural policy developed in Finland during the same historical period as environmental policy. The latter originates, however, from a deep concern for the state of the environment among citizens and scientists, leading to the founding of social movements, interest organisations and political institutions nationally and worldwide. It is not possible to find similar explanations for the birth of rural policy. In fact, it seems quite improbable that the countryside as a whole could become a distinct area for policy-making. This is what has happened, however, in the European Union as well as in several countries outside the EU. The article highlights the historical development of rural policy-making in one of the pioneering countries, Finland. Rural policy is a good indicator of these more crucial changes which are connected with the shortcomings of the welfare state among other issues and which are driving political practices towards uninterrupted networking and project building.

Key words: actors of rural policy, development of rural policy in Finland, policy networks, rural policy, shortages of welfare state

Лео Гранберг, Андраш Чите

ОТ АКТИВНОГО ДВИЖЕНИЯ СЕЛА К СЕТИ СЕЛЬСКОЙ ПОЛИТИКИ В ФИНЛЯНДИИ

Резюме

На основе опыта Финляндии последних десятилетий анализируется формирование сельской политики, объект которой существенно отличается от объекта сельскохозяйственной политики. Приоритеты сельской политики более близки к ориентирам региональной политики. Однако сельское пространство по сравнению с региональными территориями, имеющими ясные границы и институты, является довольно туманным понятием. В Финляндии сельская политика развивалась одновременно с политикой охраны окружающей среды. Развитие последней отражало озабоченность граждан и ученых ухудшающимся состоянием окружающей среды. Эта цель стимулировала становление и укрепление национальных и интернациональных социальных движений, учреждение групп интересов и организаций. Объяснения по созданию такой сельской политики отсутствуют. И, действительно, кажется маловероятным, что село как единое целое могло стать отдельной областью для создания политики. Но именно так происходит в ЕС и в некоторых не вошедших в ЕС странах. В статье анализируется формирование сельской политики в такой прогрессивной стране, как Финляндия. Сельская политика является надежным индикатором существенных социальных изменений, которые наряду с другими факторами свидетельствуют о признаках неблагополучия в государстве и для решения которых политики-практики создают различные сети и проекты непрерывного сотрудничества.

Ключевые слова: деятели сельской политики, недостатки государства благополучия, развитие финской сельской политики, сельская политика, сети политики